

Aylin Ylimaz Önnholm, 14 år, Övertorneå, Sverige

Livet på gränsen

Livet på gränsen, alldeles vanligt och på samma gång rätt så speciellt.

Det är tidig morgon i en liten by mitt i Tornedalen. Utanför fönstren på det stora röda huset uppe på kullen är luften fortfarande aningen tjock och fuktig efter natten. Solen däremot står redan högt på himlen, för här uppe i Sveriges nordöstra hörn är somrarna en enda lång sträcka av ljus. Solstrålarna som tränger in genom den tunna springan mellan gardinen och fönsterbrädan får hela rummet att lysa upp. Jag slår upp ögonen och min blick faller på älg huvudena som hänger på rad på väggen mittemot sängen. Jag ligger kvar en stund och drar mig, sträcker på kroppen och betraktar medaljerna som dinglar i sina blågula band från taggarna på älgkronorna. Det är morsans och morbrors medaljer, men också några av morfars egna urgamla och till och med några av mina. I min familj är det viktigt med idrott, eller ska man vara helt ärlig, är det är snarare viktigt att vara *bra* på idrott. Man ska vara bra på skidor, bra på att springa, bra på att kasta och hoppa. Lagsporter räknas väl inte riktigt helt. Det kanske har något med det tornedalska sättet att göra, typ att man ska vara självständig och klara allt på egen hand.

Jag kliver upp ur sängen, drar på mig kläderna och går nedför trappan. Morsan står redan i köket och kokar havregrynsgröt.

- God morgon, *huija* vad du ser sliten ut!

Hon har nu pausat sitt grötkokande och inspekterar mitt trötta utseende.

- Tack, vilka uppmuntrande ord...

Mamma skjuter fram en skål med gröt på bordet framför mig, och jag sätter en klick smör och en klick lingonsylt i gröten och börjar äta. Morsan går iväg och börjar böka

runt i morfars stora *kuisti*, eller farstukvist som det heter på svenska. De flesta gamla tornedalska hus har en sådan och där brukar man i stort sett hitta allt man behöver, såsom hinkar, myggmedel, och stövlar i alla tänkbara storlekar. Vi, min mamma, min bror och jag, har tillbringat natten här hos morfar i Kuusijärvi. Det brukar vara standard varje sommar då myggen härjar som värst nere i byn. Älvstränderna är flacka kring Övertorneå och översvämningsmyggorna invaderar oss varje sommar. Någon vecka efter att vårfloden dragit sig tillbaka är läget olidligt. Vi bor inte speciellt långt ifrån älven, så vårt område är extra utsatt och när myggen är som värst, blir vi till myggflyktingar i några veckor. Ironiskt tänker jag, att vi flytt hit undan myggen, men nu ska ut i skogen där knotten och bromsarna härjar vilt. Det står nämligen hjortronplockning på schemat idag, och om man varit ute i skogarna häromkring under somrarna, så vet man att bromsarna och knotten kan vara minst lika elaka som myggen.

- Ni får se till att få hem bären idag! ropar morfar inifrån toan. Han har nämligen spått lågtryck och regn. Hur han spår vädret vet jag inte riktigt mer än att han tar en titt ner i sin gröna toastol från 60-talet och på något udda vis, ser han kommande väderförändringar där nere. SMHI behövs sällan här uppe. Han är lite underlig min morfar. Förutom att han är en vanlig tornedalsgubbe som spår väder med hjälp av toalettens vatten, kan han också allt om skogen, träden och djuren. Han kan göra myggmedel av växter och fixar alltid att göra upp eld oavsett hur blött det är i skogen. Men sådana är de flesta äldre gubbarna här uppe, de vet mycket men de pratar inte så mycket om vad de vet. Tanterna är mer pratglada, de äldre i alla fall. För dem verkar livet kretsa kring att prata högt och att skratta mycket och att se till att alla får mat och fika i mängder, *puolipaksu*, anisbröd och klappgröt.

I dag ska morfar inte med ut på myren, han har nämligen fiskat lax hela natten och måste rensa fångsten och säkerligen vila sig på sofflocket också. Men han har ritat en karta, några streck och kryss på baksidan av ett gammalt ICA-kvitto och med hjälp av den ska vi hitta till skatten på myren. Skatten på myren, står förstås för hjortronen. En riktig tornedaling berättar aldrig högt var han plockar sina hjortron. Jag sätter ner kartan i fickan, tar på mig kepsen och kliver ut ur huset. Nedanför trappan ligger stora blänkande fiskar i en brun plastbalja vaktade av Orvar, morfars gamla katt, så det lär

alltså bli torneälvslox till middag idag, oavsett hur giftig den än må vara. I våras jobbade vi om Östersjön i biologin och fick lära oss om hur laxen som stiger upp i Torneälven är full av PCB och dioxiner. Men här uppe är den helig, så folk kniper käft även om de läst och hört. Under laxfiskedygnen då man får fiska med nät i älven trängs båtarna i älvfåran, och sett ovanifrån måste älven mellan forsarna se ut som glittrande tavlor med långa älvbåtar på rader mitt i den mäktiga blå pulsåder som är vår nationalälv. Gifter är inget man pratar om, syns de inte så finns de inte. Laxfisket på sommaren är precis lika heligt som älgjakten på hösten, och allt är som med hjortronställena också lite hemligt. Gubbarna berättar aldrig hur många laxar de fått, eller säger rakt ut om det skjutit någon älg eller inte.

- Det är förbannat varmt här ute, säger morsan.

Hon går i bara shorts och T-shirt. Av nån anledning besväras hon inte av knotten och bromsarna så som jag gör.

- En liten stund till så ger vi oss, fortsätter hon.

Svetten klibbar på ryggen och i halsveckan. För att bo så lång norrut som vi gör, tänker man kanske att våra somrar är korta och kalla, men icke sa Nicke. Ska jag vara helt ärlig, är våra somrar här säkert lika varma, om inte varmare än i söder. Hela jag stinker av svett och beckolja, men jag känner mig nöjd när jag tittar ner i hinken. Tre mindre hinkar har jag fått ihop. Det frestar på tålmodet att plocka hjortron, ett och ett måste man ta dem. Inte får man ta för hårt heller, då går de sönder. Att plocka hjortron är då inte direkt något för dem utan tålmod, men de är förbannat goda så slitet är absolut värt det. Speciellt kokta med lite socker serverade ovanpå vaniljglass, smakar det som himmelriket en kall och mörk vinterkväll.

Timmarna har gått fort där ute på myren, och när vår gamla sunkiga Volvo som stinker av blöt hund och skog svänger upp på morfars gård med mig vid ratten är det redan eftermiddag. Här uppe kan man faktiskt få lov att övningsköra lite även om man är

under 16, efter morfars skogsvägar finns ingen annan trafik. Benen känns trötta när jag kliver ur bilen. Det ska bli skönt med utebastu ikväll, för även om det är sommar och varmt så badar man bastu i Tornedalen. Om inte inne, så badar man ute, eller vid stugan eller skogskojan. Här uppe är bastun ett centrum, som ett slags hjärta där man samlas, och där det finns någon form av hus eller koja, så finns nästan alltid också en bastu. Ibland finns det *bara* en bastu.

Jag ser gammelfarmor komma gående över gården på håll, hon är snart nittio men fortfarande pigg och högljudd. Hon kommer fram till oss och börjar babbla på finska åt mamma, eller kanske snarare på den blandning av svenska och finska som är meänkieli, Tornedalens språk. Morsan svarar på svenska att vi strax kommer in och jo vi är hungriga. Jag tycker som alltid att det faktiskt är lite coolt att man kan prata två helt olika språk, eller en blandning av dem men ändå förstå varandra perfekt. Självt lär jag aldrig förlåta morsan för att hon inte lärde oss barn bättre finska när vi var yngre, för nog hade det varit både användbart och kul.

Telefonen vibrerar till i fickan, jag tar upp den och kollar på skärmen, sätter telefonen mot örat och svarar.

- Hallå!

- Hej, säger min kompis.

- Vi ska dra till älven och bada om 20 minuter eller något sånt, ska du med? fortsätter hon.

- Är det ens en fråga? Klart som fan jag ska med!

Vad skulle passa bättre efter en varm och svettig dag än ett dopp i älven? Så här i mitten av juli är det underbart ljummet i vattnet.

- Morsan! skriker jag högt så att hon ska höra mig tvärs över gården där hon står vid hundhagen.

- Kör du mig till byn? Jag ska bada med tjejerna!

Morsan vinkar att jag ska komma närmare, så jag springer fram till henne och upprepar frågan. Hon rynkar pannan och funderar ett tag innan hon svarar.

- Jaja, *no niin* jag kör. Jag måste ändå till ICA, men du får komma tillbaka tills vi ska basta.

Jag nöjer mig med det svaret och hoppar ännu en gång in i den skogstinkande Volvon och så gasar morsan iväg ner mot byn.

Myggen är faktisk mindre plågsamma än vad jag hade väntat mig. Det går nästan att stå stilla i trettio sekunder medan jag tar mina saker från bagaget och ropar hejdå. Jag slår med handduken i luften kring benen, när jag halvspringer ner mot älvstranden. När jag kommer ut från det höga gräset precis innan där sanden börjar, hör jag mina kompisar på håll. Jag känner stranden under fötterna, och ser att de står en bit bort ute i vattnet. När en av dem ser mig, vinkar hon att jag ska komma ut till dem, så jag tar av mig kläderna och slänger dem tillsammans med handduken i en hög på sanden. Jag har smart nog bikinin på under, så nu är det bara att rusa ut. Jag springer och vadar ut i älven tills vattnet når upp till midjan, huden knottrar sig lätt på armarna och det svala vattnet känns skönt mot min varma hud.

- Tjena, kul och se dig, skrattar kompisarna.

Jag hinner inte ens svara förrän en dusch av kallt vatten slår mig i ryggen. Jag vänder mig ilsket om och ser att en av tjejerna är i full gång med att skvätta vatten på mig.

- *Hullut kläpit*, muttrar en stackars tant som råkar simma förbi lite för nära oss.

Jag ler mot tanten och börjar sedan skvätta tillbaka på kompiserna. Vi skrattar och skriker, plaskar snart runt i sommarens mest episka och vilda vattenkrig. Allt medan bilarna sakta glider över bron på världens fredligaste gräns, den mellan Sverige och Finland som går rakt över huvudena på oss.

